

No5(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 652 sahifa,
22-may, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Matematika fanini o'qitishda kommunikativ va ijtimoiy-psixologik yondashuvlar	10
Esonturdiyev Mamatqobil Nurmamatovich	
Geografik axborot tizimlari (GAT) texnologiyalari asosida bo'lajak geografiya o'qituvchilarining innovatsion kompetentligini rivojlantirish metodikasi	13
Bahromova Muhayyo Imomqul qizi	
Geografiya ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning nazariy-metodik asoslari	18
Tuyg'unov Murodjon Salimqul o'g'li	
Biologiyani o'qitishda belgili-ramziy ko'rgazmalilik vositalaridan foydalanishning o'quvchilarning tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishdagi roli	22
Azimov I. T., Daminova F. A.	
PISA 2025 doirasida raqamli ta'lim kompetensiyalarini baholashning innovatsion mexanizmlari	25
Doniyorov Muxiddin Normamatovich, Ishanov Almat Adilxanovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining tabiiy savodxonligini oshirishda zamonaviy pedagogik vositalarni qo'llash	28
Abdunazarov Bobir Normurodovich	
Raqamli ta'lim resurslari asosida kredit-modul tizimida talabalarning o'quv faoliyatini takomillashtirish	32
Jumayeva Ra'no To'ychi qizi	
Oila va maktab integratsiyasining shaxs kamolotiga ta'siri.....	36
Rasulova Dildora Shuhratovna, Raxmatova Zulxumor Alimovna	
Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari va uning ijtimoiy ahamiyati.....	40
Sultanova Sahobar Ravshanbekovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tarbiyani shakllantirishda tabiiy fanning o'rni	43
G'afforova Zarnigor Abdumo'min qizi	
Umumiy o'rta ta'limda o'qituvchi va ota-onalar ijtimoiy hamkorligini rivojlantirish.....	47
Xalikova Zaxro Mirshadmanovna, Xolbo'tayev Muzaffar Odilovich, Bozorova Xadicha Javlon qizi	
Nutqida kechikish kuzatiladigan bolalarda nutqni qo'l va barmoq motorikasini rivojlantiruvchi o'yinlar orqali shakllantirish.....	51
Ne'matova Hilola Ikrom qizi, Ahmadova Fotima Adizovna	
Taym menejment asosida bo'lajak o'qituvchilarda liderlik fazilatlarini rivojlantirish	55
Soliyeva Ruxsora Sharobiddin qizi	
Sun'iy intellekt va NLP texnologiyalari asosida elektron ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'lim kompetensiyalarini rivojlantirish	58
Otakishiyeva Gulshanoy Abdulaziz qizi	
Pedagogik kvalimetriya asosida bo'lajak o'qituvchilarning diagnostik madaniyatini shakllantirishning nazariy asoslari	61
G'aniyeva Muattarxon Nodirbek qizi	
Образовательные технологии с учётом восприятия цвета: психологические и методические аспекты	64
Имамова Хурият Эргаш кизи	
Yosh erkin kurashchilarda chidamlilikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	69
Ergashov Qaxramonjon Asqarovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mantiqiy masalalar yechishga o'rgatish usullari	76
G'iyosova Dilovar Orif qizi	
Haykaltaroshlik fanining metodik qo'llanilishi.....	80
Qodirov Bobirjon Botirjonovich	
Ijtimoiy xavf ostidagi bolalarni qo'llab-quvvatlashning jahon tajribasi va psixologik-pedagogik asoslari	85
Manzura Qosmuratova	
Jahonda art-biznes klasterlarining ahamiyati va rivojlanish tuzilmasi.....	89
A. S. Umarov	
Автоматизация решения сложных математических задач графическим методом для углублённого изучения математики в школе.....	92
Эргашев Серожиддин Султонмуродович, Маматов Исломбек Ильесович	

Pedagogika darslarida raqamli va onlayn didaktik o'yinlardan foydalanish.....	97
Qodirova Feruzaxon Abdiyaminovna	
Sun'iy intellekt va tanqidiy fikrlashning kognitiv-konseptual komponenti va uni rivojlantirish metodikasi.....	102
Sobirova Munavvarxon Qaxramonjon qizi	
Media savodxonlik va axborot madaniyati fanida sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari.....	106
Ermatov Sherzodbek Latipjonovich, Mirzayev Akramjon O'ktamjonovich	
Adabiy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv.....	111
To'ychiyeva Mahfuza Umarulovna, Islomova Shalola Ismoil qizi	
Comparative Study of Passive Constructions in English and Their Translation Into Uzbek.....	117
Elmirzayeva Maftuna Dusmurod qizi, Mustafoyeva Nigina Shuhrat qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish orqali pedagogik mas'uliyatni shakllantirishning dolzarb muammolari.....	122
Botirova Odinaxon Abdumutalib qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etishning pedagogik modeli va metodik asoslari.....	126
Haytbayeva S. R.	
Imkoniyati cheklangan bolalarni psixologik qo'llab-quvvatlash orqali intellektual imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish imkoniyatlari.....	131
Kadirova Nigora Saxibjanovna	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarini dual ta'lim asosida kasbiy faoliyatga tayyorlashning nazariy asoslari.....	134
Samiyeva Zuleyxa Uktamovna	
Insonlar orasidagi munosabatlarda noverbal muloqotning komponentlarining ko'rinishlari.....	139
Soliyev Farxodjon Sodikovich, Karimov Jahongirjon Murodjon o'g'li	
Virtual texnologiyalar vositasida texnika fanlarini o'qitish mazmunini innovatsion rivojlantirish.....	145
Yuldasheva Dilrom Husniddin qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida suzish mashg'ulotlarini tashkil etish texnologiyasi.....	150
Toshpulatova Aziza Toyirovna	
Harbiy xizmatchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning pedagogik va psixologik asoslari.....	155
Tursunov Shaxzod Ramazonovich, Mansurov Sardorbek Sirojiddin o'g'li	
O'qituvchilar ruhiy salomatligini saqlashning amaliy strategiyalari.....	159
Begmatov Raximkul Olimovich	
Ona tili darslarida analitik faoliyatni tashkil etish imkoniyatlari.....	164
Narziyeva Mastura Sunnatovna	
Maktabgacha ta'limda Project-Based learning texnologiyasi asosida tarbiyalanuvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari.....	168
Kubayeva Mavluda, Po'latova Gullola Ravshan qizi	
Talabalarda iqtisodiy savodxonlikni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari.....	173
Qo'chqorov Nodir Bozorovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini baholash jarayonida foydalaniladigan texnologiyalar va vositalar.....	178
A'zamqulova Zilola Sunnat qizi	
Raqamli ta'lim muhitida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning didaktik asoslari.....	183
Isaboyeva Dilyora Zokirjon qizi	
Kimyo fanining tarixiy rivojlanishida metodologik yondashuvlar.....	187
Begamov Shaxzod To'liqin o'g'li	
Sport bilan shug'ullanishda qo'l va oyoq motorikalarini rivojlantirish mezonlari.....	190
Imomov Asliddin Abdurazoqovich, Sattarov Qarshiboy Narqulovich	
O'zbek va ingliz tillarida zamon kategoriyasining qiyosiy tahlili.....	194
Xudoyberdiyeva Dilfuza Alisher qizi	
Hayot faoliyati xavfsizligi fani o'qituvchisining kasbiy kompetentligi va rejalashtirish faoliyati.....	198
Maxmudov Baxtiyor Xayrullayevich	
Dizatriyal bolalarda motorikani rivojlantirish – nutqni rivojlantirishning asosiy omili.....	202
Mamatova Muzayyana Batirovna	
Expression of Lexical Economy in English and Uzbek Through Stylistic Means.....	205
Omonov Baxtiyor Uktamovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy qobiliyatni shakllantirish.....	208
Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi, Xamzayeva Sunbula Jasurovna	

Xushmuomalalik strategiyalarining ijtimoiy vazifalari.....	212
<i>Alieva Navruza Xabibullayevna, Azizova Sanobarxon Valijon qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida shaxslilik sifatlarining kasbiy rivojlanishdagi psixologik ahamiyati	216
<i>Dusmetova Maksuda Matnazarovna</i>	
Maktabgacha ta'lim jarayonida bo'lajak tarbiyachilarning illustrativ yondashuv asosida kreativ va variativ faoliyat olib borish usullari va yo'llari.....	221
<i>Egamberdiyeva Madina Sharif qizi</i>	
Pragmatic Functions in Neurolinguistic Communication	224
<i>Fayziyeva Parvina</i>	
Sahro gavhari: ruslar istilosigacha bo'lgan davrda Xiva me'morchiligi tarixi	227
<i>Islomjon Xoljigitovich Mirzakulov</i>	
Moslashuvning psixologik mexanizmlari: ta'lim muhiti sharoitida shaxsning adaptatsiyasi.....	235
<i>Jaynarova Sayyora Isoqul qizi, Nuraliyeva Nasiba</i>	
Onalik psixologiyasi va o'rganishning nazariy jihatlar.....	238
<i>Kasimova Xulkar Atabayevna</i>	
Spheres of Language Use.....	243
<i>Kumakbayeva Gulbanu Kuntuarovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida kreativ tafakkurni rivojlantirishda nostandart topshiriqlar metodikasi.....	246
<i>Muxammadiyeva Dinora Tursunpulatovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kasbiy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari va didaktik tamoyillari.....	251
<i>N. Jurayev</i>	
Dunyo bolalari huquqlarini himoya qilish: global muammolar, tizimli kamchiliklar va tanqidiy tahlil	255
<i>Nargiza Ergasheva</i>	
Talabalarning dasturlashga oid agoritmik fikrlashini rivojlantirish orqali innovatsion faoliyatga tayyorlash usuli	259
<i>Orziqulova Barchinoy Ixtiyor qizi</i>	
Talabalarda o'z-o'zini boshqarish qobiliyatining tuzilmasi va psixologik komponentlari (motivatsion, kognitiv, irodaviy, emotsional-regulyativ komponentlar)	264
<i>Otabekova Nargiza Avazbek qizi</i>	
O'zbek va ingliz tillaridagi metaforalarda til va madaniyat uyg'unligi	269
<i>Rasulova Munajat Akmaljonovna</i>	
Limitlar nazariyasini kompyuter imitatsion modellar vositasida o'qitish metodikasi.....	273
<i>Safarov Abbos Abdurasul o'g'li</i>	
Ijtimoiy hamkorlik – barkamol avlodni tarbiyalash poydevori.....	278
<i>Sharipova Gulruxsor Nurkabilovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari va uning ijtimoiy ahamiyati.....	282
<i>Sultanova Sahobar Ravshanbekovna</i>	
Badiiy gimnastika mashg'ulotlarida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish	285
<i>Tuxtayeva Azizabonu Abdurasulovna</i>	
Matematika fanini o'zlashtirishda boshlang'ich sinf o'quvchilarining semiotik yondashuvini shakllantirish ...	289
<i>Xayrullayev Ismatulla Nurullayevich</i>	
Pedagogik qadriyatlar asosida o'quvchilarni tarbiyalash mexanizmlarini takomillashtirish	293
<i>Xoliqova Inobatxon Bo'ri qizi</i>	
Umumta'lim maktabida elektron axborot-ta'lim resurslari.....	296
<i>Xolmurodov Shuxrat Okboyevich, Norqobilov Hakimbek Nuriddin o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolaning kreativligini shakllantirishda innovatsion muhit	300
<i>Xonnazarova Gulalai Yusuf qizi</i>	
Ta'lim tizimida sinf rahbari faoliyatining joriy etilishining tarixiy asoslari va zamonaviy ko'rinishlari	303
<i>Xusenova Sadoqat Botirovna</i>	
Искусственный интеллект в методике преподавания русского языка: адаптивная обратная связь и развитие коммуникативной компетенции	308
<i>Джалилова Феруза Намазовна</i>	
Образовательные технологии с учётом восприятия цвета: психологические и методические аспекты.....	312
<i>Имамова Хурият Эргаш кизи</i>	

Межкультурный диалог как инструмент воспитания гармоничной личности в школе	317
Махмудхожаев Ориф Бахтиёрович	
Психологические факторы успешности профессионального обучения студентов	319
Рахимходжаева В. С.	
Специфика восприятия окружающего мира в лирике Афанасия Фета	325
Татьяна Викторовна Половинкина	
Анализ разработки женских коллекций с использованием стилистических и конструктивных особенностей ретро-моды	329
Абдурахманова Н., Рахматуллаева У. С.	
Использование современных образовательных технологий в начальной школе как средство развития познавательной активности учащихся	333
Фаилова Гулчехра Ахмедовна	
Nyuman (Newman) xatolar tahlili modelining geometrik isbotlash ko'nikmalarini shakllantirishdagi ahamiyati	337
Davletov Davronbek Egamberganovich	
"Informatika" fani mavzularini taksonomik yondashuv asosida o'qitish	343
Axrarov Baxtiyor Sagdullayevich	
O'qituvchi faoliyatida pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash metodikasi	347
Xomidjonov Abrorjon Olimjon o'g'li	
Rus-o'zbek tarjimashunosligining zamonaviy tendensiyalari	351
Kudratov Kamoljon Islomovich	
Kompyuterga qaramlikning o'smirlarga ta'siri va uning psixologik oqibatlari	356
Kushakova Nargiza Islambayevna, Ergasheva Sarvinoz Shavqiddin qizi	
Musiqaning neyropsixologik rivojlanish va ta'lim jarayonidagi ahamiyati	360
Xikmatova Shohida Xikmatovna	
Innovatsion yondashuv asosida inklyuziv ta'lim o'quvchilarining yozma nutqini rivojlantirish	364
Alimardanova Sitora Ikrom qizi	
Comparative and Conceptological Trends in Linguoculturology	367
Ablakulov Ilkhom	
Boshlang'ich ta'limda kreativ ta'lim muhitini rivojlantirish asosida o'quvchilarning muammolari hal qilish ko'nikmalarini shakllantirish	370
Abdullayeva Uljalg'as	
Rivojlangan mamlakatlar ta'lim tizimida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda sun'iy intellektdan foydalanish usullari	373
Aglamova Shahzoda Sobirovna	
Bokschi qizlar texnik harakatlarining kinematik ko'rsatkichlar asosida takomillashtirish metodikasi	378
Axmedov Latifjon G'ayrat o'g'li	
O'quv jarayonida formativ baholashning evolyutsion-xronologik tahlili	383
Davidova Dilnoza Tadjibayevna	
Oliy ta'limda "Smart Education" texnologiyalaridan foydalanishning samaradorligi	388
Dilrabo Amriddinova, Abdulxalilova Surayyo Ahad qizi	
Zamonaviy ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'qituvchilarini baholash kompetensiyalarini rivojlantirishning psixologik-pedagogik xususiyatlari	392
Majidova Hilola Eshquvat qizi	
Sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish madaniyatini shakllantirish usullari	396
Mamatova Fazilat Ixtiyorovna, Xolmirzayeva Zebo Ravshan qizi	
Jismoniy tarbiya o'qituvchilarini sport marketologi faoliyatiga tayyorlashning zarurati	402
Samatov Javlonbek Abdukayumovich	
O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimida strategik boshqaruvni takomillashtirish	406
Saydullayeva Nargis	
Integrating Literary Texts Into Early Foreign Language Education: A Mixed-Methods Investigation of Lexical, Cognitive, and Affective Outcomes in Primary Classrooms	410
Shukurova Zamira Shodiyevna	
Fizika fanini o'qitishda formativ baholash asosida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning metodik modeli	416
Sobirov Avazbek Anvarovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kichik motorikasini rivojlantirishda o'yinning ahamiyati va individual yondashuv	421
Norboyeva Laylo Sapar qizi	

Психологические особенности проявления творческих способностей у подростков, воспитывающихся в бикарьерных семьях.....	425
Ишбобоева Гулбарчин Рустамовна	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini vizual materiallar vositasida o'rgatishni takomillashtirish.....	433
Olimova Shahlo Bahodir qizi, Inomova Mahliyo Yusuf qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutqiy kompetensiyani rivojlantirish metodikasining hozirgi holati va muammolari.....	439
Diyaoraxon To'htanazarova Zokir qizi	
Turkiy xalqlarning an'anaviy sport o'yinlariga yil fasllaridagi o'zgarishlarning ta'siri.....	443
Qodirova Xalimaxon Nurmuhammad qizi	
Нововведения в шкале стоимости элементов и коэффициентах компонентов программы ISU на 2026 год.....	447
Федорова Светлана Вячеславовна	
Ingliz tilidagi conjunctionlarning grammatik tasnifi va sintaktik vazifalari hamda ESP darslarida ularni o'rgatishning kommunikativ va kontekstual usullari.....	451
Mahammadiyeva Mashxura Maxmur qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lisoniy tahlil ko'nikmalarini shakllantirishning zamonaviy metodikasi.....	456
Yo'ldashova Dilso'z Umar qizi	
Voleybolchilarning sakrovchanlik ko'nikmalarini shakllantirishda harakatli o'yinlarning ahamiyati.....	461
Artikov Xayrulla Baxtiyarovich	
Effectiveness of Personalized Studying via Artificial Intelligence in Teaching English as a Second Language to Non-Native Speakers.....	465
Irzakulova Raykhon	
Texnologik ta'limda mustaqil ta'limni rivojlantirish yo'llari.....	469
Yaxshiboyev Temur-Malik Erkin o'g'li, Jonuzoqova Charos Ziyodulla qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda zamonaviy o'yin vositalarining aqliy va ruhiy rivojlanishga ta'siri.....	474
Abduxamidova Dilorom Abdumuminovna	
Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagog kadrlar salohiyatini boshqarishning zamonaviy yondashuvlari tahlili.....	479
Mamatqulova Shohsanam Dilshodovna	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini mustaqil ta'limni tashkil qilishga o'rgatishning pedagogik asoslari.....	485
Xandamov Usmon Ergashevich	
Boshlang'ich ta'limda ona tili darslarini innovatsion texnologiyalar asosida tashkil qilish masalasi.....	490
Adizova Nodira Baxtiyorovna, Ibotova Shahnoza Shuxrat qizi	
Malaka oshirish tizimida sifat menejmenti: "sun'iy intellekt" va "boshqaruv mexanizmi" tushunchalarining ierarxik bog'liqligi.....	494
Allanazarova Maftuna Qobul qizi	
"Uglevododorodlar" bo'limini o'qitishni axborot kommunikatsion texnologiyalar vositasida takomillashtirish metodikasi (umumiy o'rta ta'lim maktablari 10-sinflar o'quvchilari misolida).....	498
Babajanova Nilufar Pirnafas qizi	
Axborot texnologiyalari vositasida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirish darajasini baholash mezonlari va ko'rsatkichlari.....	506
Junaydullayev Oxunjon Kaxorjon o'g'li	
Bo'lajak o'qituvchilarni aralash ta'lim texnologiyalaridan foydalanishga tayyorlashning pedagogik xususiyatlari va tarkibiy komponentlari.....	510
Kabirova Zarifa Muqaddamovna	
Maktabgacha ta'limda qoraqalpoq ertaklari orqali bolalar tilini rivojlantirishning kognitiv asoslari.....	516
Matjanova Gulzada Annabayevna	
Issiq sharoitiga marafonchilar va futbolchilarning fiziologik moslashuvi xususiyatlari.....	520
Nurbayev Baxtiyor Shirinovich	
Xorijlik talabalarning tinglab tushinishdagi qiyinchiliklarini metakognitiv strategiyalar orqali bartaraf etish..	524
Odiljonova Nilufarxon Avduvahob qizi	
O'qituvchilarda kasbiy so'nish va psixologik stress holatlarini keltirib chiqaruvchi psixologik-pedagogik omillar.....	528
Usmonov Salaxdin Alikulovich, Ortiqova Malika Odiljon qizi, Xolbekova Dinora Faxriddin qizi	
Umumta'lim maktablarida texnologik kompetensiyalarni rivojlantirishning amaldagi holati va metodik muammolari.....	533
Qurbonmurotov Eldor Abdusaidovich	

Talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda raqamli texnologiyalar va ularning imkoniyatlari	538
<i>Xujaniyozova G. S.</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy onglik darajasini baholash mezonlari va ko'rsatkichlari (oilaviy muhit misolida)	543
<i>Yakubov Odiljon Tolibjon o'g'li</i>	
Raqamli texnologiyalar davrida o'zbek tilining qo'llanilish istiqbollari	549
<i>Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna</i>	
Обучение образованию и употреблению форм числа имён существительных в школьном курсе русского языка	553
<i>Идиева Гульмира Изомовна</i>	
Yosh sportchilarda biokimyoviy ko'rsatkichlarning funksional tayyorgarlikka ta'siri	556
<i>Alimova Nasiba Adxamovna</i>	
Lingvistik kompetensiya: nazariy asoslari va mazmuni	566
<i>Eshbekova Dilnoza Ibraimovna</i>	
Jismoniy tarbiya tizimida sport o'yinlarining o'rni ahamiyati	569
<i>Muxamedjanov Umidulla Fayzullayevich</i>	
Delinkvent xulq-atvorning psixologik va ijtimoiy omillari, prevensiyasi va intervensiya usullari	572
<i>Xolmurotova Shoxista Mirzaliyevna</i>	
Matematika fanini o'qitishda raqamli texnologiyalar va dasturiy ta'minotlarning o'rni	577
<i>Sobirova Dinora Umidjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarini maktab ta'limiga ijtimoiy moslashuvchanligini rivojlantirish	583
<i>Akramova Dildora Ergashboy qizi</i>	
O'smirlarning kitobxonlik madaniyatini yuksaltirishda oila-maktab hamkorligining ijtimoiy-pedagogik mexanizmlari	587
<i>Xudoyberdiyeva Marhabo Abduqahhorovna</i>	
Bridging Jadid Reformism and 21 st -Century Pedagogy: The Structural Framework of Abdulla Avloni's Educational Legacy	591
<i>Lola Rakhmonovna Djurakulova, Karina Eduardovna Bushevskaya</i>	
Yengil atletikada ko'p yillik sport mashg'ulotlarini boshqarishning tashkiliy-metodik asoslari	595
<i>Hakimova Mushtariybonu Hamidovna, Tursunolatova Ziyoda Jahongir qizi</i>	
Pedagogik oliy ta'lim muassasalari talabalari intellektual salohiyatini rivojlantirishda pedagogik artistizmning didaktik imkoniyatlarini takomillashtirish	599
<i>Karriboyeva Lobaxon Fayzulla qizi</i>	
Chidamlilik tushunchasi, chidamlilikning turlari, ko'rsatkichlari va uni rivojlantirish metodlari	603
<i>Shaalimov Muxtorsha Atxamovich</i>	
X, Y va Z avlodiga mansub ayollarda qadriyatlar shakllanishining ijtimoiy-psixologik omillari	607
<i>Feruza Abduraxmonova</i>	
Musiq terminlarini izohli lug'atlarda berishning zamonaviy ilmiy-amaliy asoslari	612
<i>Abdialimova Maxfuza Safarboy qizi</i>	
Ta'lim muhiti, pedagoglar malakasi va o'quv dasturlarini baholash	617
<i>Mutalova Dilnoza Abdurashidovna</i>	
The Role of Interactive Technologies in Developing the Cognitive Activities of Future Foreign Language Teachers	621
<i>Shukurov Uktam Bakhodirovich</i>	
Rezervga bo'shatilgan harbiy xizmatchilar ijtimoiy-psixologik reintegratsiyasining empirik xususiyatlari	625
<i>Ikmatullayev G'ayrat Zokirovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarining bo'lajak o'qituvchilarini ijtimoiy pedagogik faoliyatga kasbiy metodik tayyorlashning pedagogik shart-sharoitlari	632
<i>Ali Tursaotov</i>	
Kognitiv yondashuv asosida bo'lajak ijtimoiy ish xodimlarida sanogen refleksiyaning rivojlantirish modeli	636
<i>Ismailov Murodulla Kaxramonovich</i>	
Rang konseptlarini o'qitishga oid xalqaro tadqiqotlar tahlili: ilmiy bo'shliqlar va metodologik istiqbollari	643
<i>Arabova Gulnur Yuzboy qizi</i>	
Sun'iy intellektning inson tafakkur jarayonlariga psixologik ta'siri	648
<i>Usmonov Sherzod Axmadjonovich, Raxmonov Sa'natjon Baxtiyorovich</i>	

RANG KONSEPTLARINI O'QITISHGA OID XALQARO TADQIQOTLAR TAHLILI: ILMIY BO'SHLIQLAR VA METODOLOGIK ISTIQBOLLAR

Arabova Gulnura Yuzboy qizi

Tayanch doktorant, Qarshi Davlat Universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada rang konseptlarini o'qitish va lingvomadaniy kompetensiyani shakllantirish masalasiga bag'ishlangan 34 ta xalqaro va mahalliy tadqiqot tizimli adabiyotlar sharhi (Systematic Literature Review) metodi asosida tahlil qilingan. Tahlil uchun 2015-2025-yillarda Web of Science, Scopus, Google Scholar hamda OAK ro'yxatiga kiritilgan ilmiy jurnallarda chop etilgan maqolalar saralab olindi.

Har bir tadqiqot metodologiyasi, tadqiqot konteksti, asosiy natijalari va mavzu doirasidagi ilmiy bo'shliqlar mezonlari asosida o'rganilib, tematik guruhlariga ajratildi. Tadqiqot natijalari mavjud ishlarning asosiy qismi (85%) oliy ta'lim muassasalari sharoitida amalga oshirilganligini, umumta'lim maktablari o'quvchilarida rang konseptlari orqali lingvomadaniy kompetensiyani shakllantirish masalasi esa yetarli darajada tadqiq etilmaganligini ko'rsatdi.

Shuningdek, tahlil qilingan manbalarda rang konseptlari lingvomadaniy kompetensiyani rivojlantirishning alohida va mustaqil birligi sifatida ko'rib chiqilmagan. Bundan tashqari, o'zbek va ingliz madaniy muhitlari kesimida mazkur yo'nalishga oid empirik tadqiqotlar deyarli uchramaydi.

Aniqlangan uch tomonlama ilmiy bo'shliq - maktab kontekstining yetarlicha o'rganilmaganligi, rang konseptlarining lingvomadaniy birlik sifatida tadqiq etilmaganligi hamda o'zbek-ingliz madaniy muhitida empirik izlanishlarning mavjud emasligi - dissertatsiya tadqiqotining ilmiy yangiligi va amaliy ahamiyatini asoslaydi. Mazkur maqola o'zbek umumta'lim maktablarining yuqori sinf o'quvchilarida (9-11-sinflar) rang konseptlari vositasida lingvomadaniy kompetensiyani shakllantirish metodikasini takomillashtirishga qaratilgan keyingi empirik tadqiqotlar uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: rang konsepti, lingvomadaniy kompetensiya, tizimli adabiyotlar sharhi, madaniyatlararo kommunikatsiya, ilmiy bo'shliq, o'zbek maktabi, metodologik tahlil.

Abstract: This article presents a systematic literature review of 34 international and local studies focusing on the teaching of color concepts and the development of linguocultural competence. The reviewed studies were selected from articles published between 2015 and 2025 in journals indexed in Web of Science, Scopus, Google Scholar, and the list of journals approved by the Higher Attestation Commission (HAC) of Uzbekistan. Each study was analyzed in terms of its methodology, research context, key findings, and identified research gaps, and subsequently categorized into thematic groups.

The findings indicate that the vast majority of existing studies (85%) have been conducted within higher education settings, whereas the development of linguocultural competence among secondary school students through color concepts remains insufficiently explored.

Furthermore, the reviewed literature does not consider color concepts as an independent linguocultural unit for fostering linguocultural competence. In addition, empirical studies conducted within the Uzbek-English cultural context are virtually absent. The identified three-dimensional research gap-the limited attention to the school context, the lack of investigation of color concepts as a specific linguocultural unit, and the absence of empirical research within the Uzbek-English cultural environment-substantiates the scientific novelty and practical significance of the dissertation research.

The article provides an important theoretical foundation for future empirical studies aimed at improving the methodology of developing linguocultural competence among upper secondary school students (Grades 9-11) in Uzbek general education schools through color concepts.

Key words: color concept, linguocultural competence, systematic literature review, intercultural communication, research gap, Uzbek school, methodological analysis.

Аннотация: В данной статье на основе метода систематического обзора литературы (Systematic Literature Review) проанализированы 34 международных и отечественных исследования, посвящённые обучению цветовым концептам и формированию лингвокультурной компетентности.

Для анализа были отобраны публикации, изданные в 2015-2025 годах в научных журналах, индексируемых в Web of Science, Scopus, Google Scholar, а также включённых в перечень ВАК. Каждое исследование было рассмотрено по таким параметрам, как методология, исследовательский контекст, основные результаты и выявленные научные пробелы, после чего материалы были систематизированы по тематическим группам.

Результаты анализа показали, что подавляющее большинство существующих исследований (85%) проводилось в условиях высшего образования, тогда как проблема формирования лингвокультурной компетентности учащихся общеобразовательных школ посредством цветовых концептов остаётся недостаточно изученной. Кроме того, в рассмотренных работах цветовые концепты не рассматриваются как самостоятельная единица развития лингвокультурной компетентности.

Вместе с тем эмпирические исследования по данной тематике в узбекско-английском культурном пространстве практически отсутствуют. Выявленный трёхаспектный научный пробел - недостаточная изученность школьного контекста, отсутствие исследований цветовых концептов как лингвокультурной единицы и неразработанность узбекско-английского культурного контекста - обосновывает научную новизну и практическую значимость диссертационного исследования.

Статья представляет собой важную теоретическую основу для дальнейших эмпирических исследований, направленных на совершенствование методики формирования лингвокультурной компетентности учащихся старших классов (9-11 классы) общеобразовательных школ Узбекистана посредством цветовых концептов.

Ключевые слова: цветовой концепт, лингвокультурная компетентность, систематический обзор литературы, межкультурная коммуникация, научный пробел, узбекская школа, методологический анализ.

KIRISH

Zamonaviy til ta'limida lingvomadaniy kompetensiyani shakllantirish masalasi so'nggi o'n yil ichida xalqaro miqyosda keng o'rganila boshlandi. Biroq rang konseptlari kabi aniq lingvomadaniy birliklar orqali ushbu kompetensiyani rivojlantirishga bag'ishlangan tadqiqotlar hanuzgacha yetarli emas. Ayniqsa, O'rta Osiyo, xususan, o'zbek maktablari muhitida olib borilgan empirik tadqiqotlar soni cheklangan.

Ushbu maqolaning maqsadi rang konseptlarini o'qitish va lingvomadaniy kompetensiyani shakllantirish mavzusidagi mavjud xalqaro hamda mahalliy tadqiqotlarni tizimli sharh (Systematic Review) metodi asosida tahlil qilish, ulardagi umumiy tendensiyalar va ilmiy bo'shliqlarni aniqlash hamda dissertatsiya tadqiqotining ilmiy zaruriyatini asoslashdan iborat.

Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, O'zbekiston umumta'lim maktablarida ingliz tilini o'qitish jarayonida rang konseptlarining lingvomadaniy mazmuni hali tizimli metodologik asosda o'rganilmagan. Shu sababli mavjud tadqiqotlarni tahlil qilish orqali ilmiy bo'shliqlarni aniqlash kelgusidagi empirik tadqiqotlar yo'nalishini belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tadqiqotda tizimli adabiyotlar sharhi (Systematic Literature Review) metodologiyasidan foydalanildi. 2015-2025-yillar oralig'ida chop etilgan hamda Web of Science, Scopus, Google Scholar va OAK ro'yxatidagi nashrlarda e'lon qilingan 34 ta ilmiy maqola tahlilga jalb qilindi. Maqolalarni tanlash mezonlari quyidagilardan iborat bo'ldi:

1. Rang konseptlari yoki lingvomadaniy kompetensiya mavzusiga bevosita aloqadorligi;
2. Empirik yoki nazariy tadqiqot metodlarining mavjudligi;
3. Umumta'lim yoki oliy ta'lim kontekstida amalga oshirilganligi.

Tahlil ikki yo'nalishda olib borildi: xalqaro tadqiqotlar (Zhang, Guskova, Al-Affif, Melonne, Lopez-Torres, Bogush, Deardorff, Byram va boshqalar) hamda mahalliy, ya'ni O'zbekistonlik tadqiqotchilar (Z. Boynazarov, Sh. Turayev, S. Xakimova va boshqalar) ishlari alohida ko'rib chiqildi.

Tahlil jarayonida har bir tadqiqotning quyidagi jihatlariga alohida e'tibor qaratildi: tadqiqot konteksti (oliy ta'lim yoki maktab), qo'llanilgan metodlar, asosiy natijalar va mavjud ilmiy bo'shliqlar. Mazkur yondashuv tadqiqotlar o'rtasidagi umumiyliklar, takrorlanayotgan tendensiyalar hamda yetarlicha o'rganilmagan yo'nalishlarni aniqlash imkonini berdi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tahlil qilingan 34 ta tadqiqot asosida quyidagi asosiy natijalar aniqlandi.

Xalqaro tadqiqotlar bo'yicha natijalar. Zhang multimedia asosidagi o'qitish modelini sinab ko'rib, an'anaviy usullarga nisbatan o'quvchilar natijalari sezilarli darajada yaxshilanganligini isbotladi [1; 1-b.]. Bu rang konseptlarini innovatsion metodlar asosida o'qitish zarurligini ko'rsatadi. Guskova va Golubovskaya madaniyatlararo kompetensiyani maqsadli o'qitish eksperimental guruhda o'qish ko'nikmalari bo'yicha 31 %, yozish ko'nikmalari bo'yicha esa 15 % yuqori natijalarni ta'minlaganligini aniqladilar [5; 76-b.]. Al-Afifi va hammualliflar 28 ta tadqiqotni tahlil qilib, madaniyatni tahlil qilish komponenti barcha kombinatsiyalarda ishtirok etishini, ya'ni lingvomadaniy kompetensiyaning markaziy vositasi ekanligini ko'rsatdilar [7; 233-b.].

Mahalliy tadqiqotlar bo'yicha natijalar. O'zbekistonlik tadqiqotchilar rang konseptlarining lingvomadaniy va semantik xususiyatlarini o'rganishga bir qator muhim ilmiy ishlar orqali hissa qo'shganlar. Z. Baynazarov o'zbek lingvomadaniyatida oq rang poklik va sof niyatni, qora rang buyuklik va salobatni, yashil rang yangilanish va tabiatni, qizil rang esa jo'shqinlik hamda qahramonlikni ifodalashini qadimgi turkiy yozuvlar, o'rta asr yozma yodgorliklari va zamonaviy tilshunoslik manbalari asosida olib borilgan tarixiy-semantik tahlil orqali asoslab berdi [11; 42-b.]. Uning tadqiqoti rang atamalarining xalq og'zaki ijodi va marosimlardagi ramziy ma'nolari til o'qitish jarayonida madaniy konnotatsiyalarni hisobga olish zarurligini ko'rsatadi.

Sh. Turayev ingliz va o'zbek tillaridagi rang idiomalari o'rta asrdagi madaniy assotsiatsiyalar sezilarli darajada farqlanishini o'z tadqiqotida tahlil qildi. Jumladan, ingliz tilidagi "feeling blue" iborasi g'am-qayg'uni anglatadi, o'zbek tilidagi "ko'kka ko'tarmoq" iborasi maqtov va yuksaltirish ma'nolarini ifodalaydi [12; 348-b.]. Tadqiqotchi rang bilan bog'liq iboralarning madaniy kelib chiqishini tushuntirmasdan o'qitish o'zlashtirish darajasining pasayishiga hamda madaniyatlararo noto'g'ri tushunishlarga olib kelishi mumkinligini asoslab bergan.

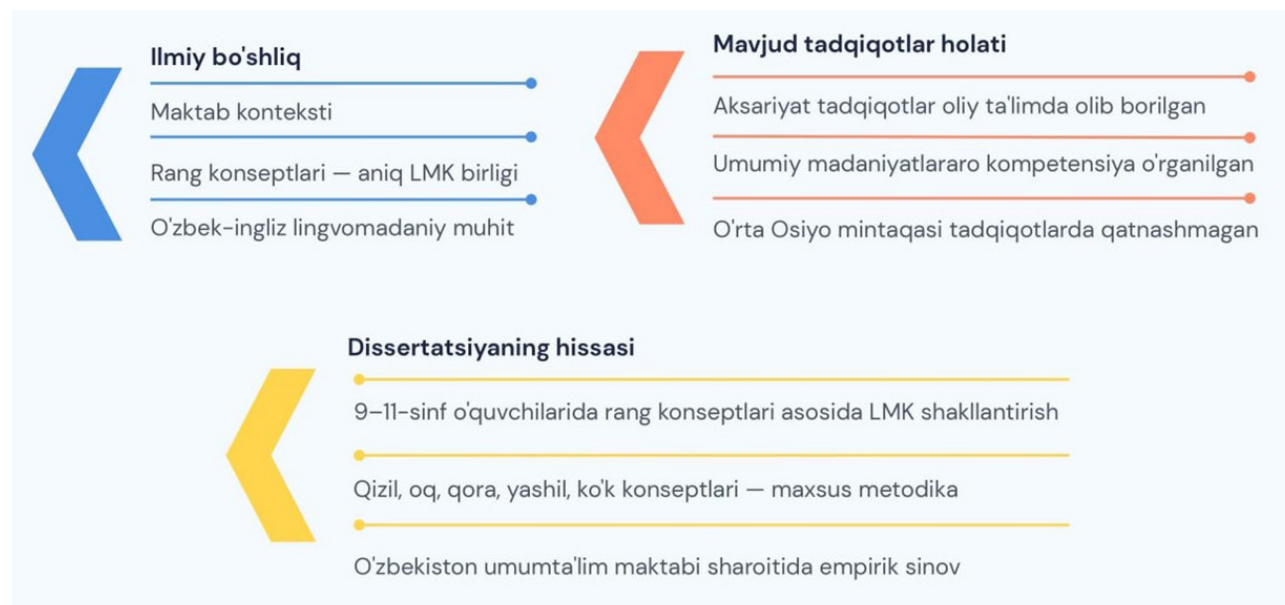
S. Xakimova va hammualliflar oq va qora ranglarning o'zbek va ingliz maqollari hamda iboralarida bir vaqtning o'zida qarama-qarshi ma'nolarni ifodalashini ta'kidlaydilar. Jumladan, "oq niyat" (poklik) va "qora kun" (musibat) kabi iboralar o'quvchilarda ranglar orqali madaniy tafakkurni rivojlantirishga xizmat qilishi, rang frazeologizmlarini o'rgatish esa lingvomadaniy idrokni boyitishning samarali vositasi ekanligi ko'rsatib o'tilgan [13; 220-b.].

Mahalliy tadqiqotlar o'zbek rang konseptlarining madaniy-semantik boyligi va ularning ingliz tilidagi rang iboralar bilan o'xshash hamda farqli jihatlarini aniqlab bergan. Biroq ushbu konseptlarni 9-11-sinf o'quvchilarida lingvomadaniy kompetensiyani shakllantirish maqsadida ingliz tili ta'limiga izchil metodika asosida integratsiyalash masalasi hali o'z yechimini topmagan. Mazkur holat dissertatsiya tadqiqotining asosiy ilmiy yo'nalishini belgilab beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil shuni ko'rsatdiki, 34 ta tadqiqotning 29 tasi (85%) oliy ta'lim muassasalarida olib borilgan. Faqat 5 ta tadqiqot maktab kontekstini qamrab olgan, biroq ularning hech biri O'rta Osiyo yoki o'zbek maktabi muhitida amalga oshirilmagan. Rang konseptlari esa tadqiqotlarda lingvomadaniy kompetensiyani shakllantiruvchi maxsus o'qitish birligi sifatida ko'rib chiqilmagan.

Aniqlangan uch tomonlama ilmiy bo'shliq quyidagi jadvalda aks ettirilgan:

Tahlil natijalariga ko'ra, mavjud xalqaro tadqiqotlarda lingvomadaniy kompetensiyani shakllantirish masalasi keng o'rganilgan, biroq aniq lingvomadaniy birliklar, jumladan, rang konseptlari orqali ushbu kompetensiyani maktab o'quvchilarida rivojlantirish metodikasi hali ishlab chiqilmagan, degan xulosaga kelish mumkin.

Mellone, Pacelli va Liljedahl tomonidan asoslangan madaniy transpozitsiya tamoyili rang konseptlarini o'qitishda to'liq tatbiq etilishi mumkin. Ingliz tilidagi "blue" rangining emotsional ma'nosi o'zbek o'quvchisi uchun madaniy jihatdan yashirin qatlam hisoblanadi. Uni anglash lingvomadaniy kompetensiyaning muhim tarkibiy qismi bo'lib, rang konseptlari boshqa leksik birliklardan farqli ravishda madaniy transpozitsiyani o'rgatish uchun ayniqsa qulay material hisoblanadi.

Begush, Korolova va Popova tomonidan taklif etilgan lingvomadaniy kompetensiyaning uch o'lchamli modeli - bilim, amaliy tajriba va ko'nikmalar - rang konseptlarini o'qitish metodikasiga bevosita tatbiq etilishi mumkin. Tadqiqot ishtirokchilarining 100 foizi til o'rganish jarayonida madaniy omillarning muhimligini tan olgani [8; 103-b.] rang konseptlarini o'z ichiga olgan lingvomadaniy materiallarni dars jarayoniga kiritish zaruratini tasdiqlaydi.

Okafor, Sanusi va Oyelere madaniy elementlar dars jarayoniga integratsiya qilinganda o'quvchilar bilim darajasi statistik jihatdan sezilarli ravishda oshganligini ($p < 0.001$) aniqlaganlar [9; 27-b.]. Mazkur natija rang konseptlarini o'zbek madaniy kontekstiga tayangan holda o'qitish metodikasini ishlab chiqishning pedagogik asoslarini yanada mustahkamlaydi.

Mahalliy tadqiqotlar esa o'zbek tilida rang konseptlarining muhim madaniy yuklamaga ega ekanligini tasdiqlaydi, biroq ularni ingliz tili ta'limiga integratsiyalash masalasi hali to'liq yechimini topmagan.

Wang, Xu va Zhong tadqiqotida o'qituvchilarning 90 foizi madaniyatni faqat aniq mahsulotlar (ovqatlar, bayramlar va boshqalar) bilan bog'lab tushunishi aniqlangan [10; 5-b.]. Ushbu holat o'zbek maktablari amaliyotida ham kuzatiladi: o'qituvchilar rang nomlarini asosan lug'aviy birlik sifatida o'rgatadilar, ularning madaniy-semantik qatlamlariga esa yetarli e'tibor qaratmaydilar. Shu sababli rang konseptlarini lingvomadaniy yondashuv asosida o'qitish bilan bir qatorda o'qituvchilarning lingvomadaniy kompetensiyasini rivojlantirish ham zarur hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu maqolada rang konseptlarini o'qitish va lingvomadaniy kompetensiyani shakllantirish mavzusiga oid 34 ta xalqaro va mahalliy tadqiqot tizimli sharh (Systematic Review) metodi asosida tahlil qilindi. Tahlil natijasida uchta asosiy xulosa olindi.

*Birinchi*dan, mavjud tadqiqotlarning 85 foizi oliy ta'lim muassasalari sharoitida amalga oshirilgan bo'lib, umumta'lim maktablari o'quvchilarida lingvomadaniy kompetensiyani shakllantirish masalasi yetarli darajada o'rganilmagan.

*Ikkinchi*dan, rang konseptlari lingvomadaniy kompetensiyani shakllantiruvchi maxsus o'qitish birligi sifatida tadqiqotlarda alohida ko'rib chiqilmagan.

*Uchinchi*dan, O'rta Osiyo, xususan, o'zbek-ingliz lingvomadaniy muhitida rang konseptlarini o'qitishga oid empirik tadqiqotlar mavjud emasligi muhim ilmiy bo'shliq sifatida aniqlandi.

Aynan ushbu uch tomonlama ilmiy bo'shliq mazkur dissertatsiya tadqiqotining - 9-11-sinf o'quvchilarida lingvomadaniy kompetensiyani shakllantirishda rang konseptlarini o'qitish metodikasini takomillashtirish - ilmiy yangiligi va amaliy ahamiyatini asoslab beradi.

Kelgusida rang konseptlari asosida ishlab chiqilgan o'qitish metodikasini eksperimental sinovdan o'tkazish hamda pre-test va post-test natijalari asosida uning samaradorligini baholash tadqiqotning keyingi bosqichlarini tashkil etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Zhang H. Professional English Teaching Model Based on Wireless Network Communication and Multimedia // Wireless Communications and Mobile Computing. - 2021. - Vol. 2021. - P. 1-9.
2. Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. - Clevedon : Multilingual Matters, 1997. - 121 p.
3. Deardorff D.K. Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization // Journal of Studies in International Education. - 2006. - Vol. 10, No. 3. - P. 241-266.
4. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. - Cambridge : Harvard University Press, 1978. - 428 p.
5. Guskova O., Golubovskaya E. Developing Intercultural Competence in Foreign Language Teaching: An Experimental Study // Journal of Language and Education. - 2021. - Vol. 7, No. 2. - P. 76-89.

6. Mellone M., Pacelli T., Liljedahl P. Cultural Transposition as a Theoretical Lens // ZDM Mathematics Education. - 2021. - Vol. 53. - P. 1-14.
7. Al-Affif G. et al. Teaching Culture in the Foreign Language Classroom // Language Teaching Research. - 2023. - Vol. 27, No. 2. - P. 233-258.
8. Bogush A., Korolova T., Popova O. Three-Dimensional Model of Linguocultural Competence // Perspectives of Science and Education. - 2021. - No. 2. - P. 98-115.
9. Okafor C., Sanusi S., Oyelere D. Culturally Responsive Pedagogy and Student Achievement // International Journal of Education. - 2023. - Vol. 15, No. 1. - P. 27-41.
10. Wang X., Xu Y., Zhong L. Primary EFL Teachers' Beliefs about Intercultural Competence // Teaching and Teacher Education. - 2023. - Vol. 121. - P. 1-12.
11. Baynazarov Z. O'zbek tarixiy lisoniy manzarasida rang va son atamallari // Turkologiya ilmiy jurnali. - Samarqand : Samarqand davlat universiteti, 2025. - URL: <https://turkologiya.samdu.uz/research/114> (murojaat qilingan sana: 15.06.2026).
12. Turaev Sh. Colour Idioms in English and Uzbek: Their Meaning and Colour Associations // Academic Research in Educational Sciences. - 2023. - Vol. 4, No. 12. - P. 346-351. - ISSN 2181-1385.
13. Xakimova S.D. va boshq. Reflection of Colors in Phraseology // O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti ilmiy ishlari. - Toshkent : O'ZDJTU, 2024. - URL: <https://www.researchgate.net/publication/378585228> (murojaat qilingan sana: 15.06.2026).

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.